

books. Attention is paid to the editions which to more or less extent include information on partisans battles against chasteners in the initial war period. In this article the conclusion is made that up till now this theme hasn't

been complexly investigated in historiography, but presented only by displaying separate fighting episodes.

Паступіў ў рэдакцыю 06.03.2012 г.

УДК 94(476):[331.55:63]«192/194»

В.А. Йоцюс,

аспірант кафедры гісторыі Беларусі БДПУ

ФАРМІРАВАННЕ АДМІНІСТРАЦЫЙНА-ПРАВАВОЙ АСНОВЫ СЕЛЬСКАГАСПАДАРЧАГА ПЕРАСЯЛЕННЯ Ў БССР (1920 – ПАЧАТАК 1940-х гг.)

Пытанне аб стварэнні і функцыянаванні адміністрацыйна-прававой асновы дзяржаўнай перасяленчай палітыкі 1920 – пачатку 1940-х гг. у савецкай і постсавецкай гістарыяграфіі не з'яўляўся прадметам спецыяльных даследаванняў. Асобныя аспекты праблемы разглядаліся ў працах М.І. Платунова, Я.Б. Шабадоева і інш [2, с. 19]. Аднак асаблівасці адміністрацыйна-прававой асновы сельскагаспадарчага перасялення ў БССР не знайшлі адлюстравання ў гістарычнай літаратуры.

Мэтай даследавання з'яўляецца раскрыццё працэсу станаўлення прававой базы савецкай перасяленчай палітыкі, а таксама стварэнне і функцыянаванне перасяленчых органаў.

Перасяленне насельніцтва ў 1920 – пачатку 1940-х гг. было агульнадзяржаўнай справай і закранала патрэбы савецкіх рэспублік. Створаныя саюзныя органы па перасяленні засяродзілі ў сваіх руках кіраўніцтва, распрацоўку планаў перасялення, а таксама падрыхтоўку зямельных фондаў. Асаблівасцю перасяленчай палітыкі ў БССР было тое, што яна ажыццяўлялася на аснове нарматыўна-прававой базы РСФСР ці агульнасаюзных дакументаў па перасяленні.

Фарміраванне адміністрацыйна-прававой асновы савецкай перасяленчай палітыкі пачалося пасля кастрычніцкіх падзей 1917 г. На II з'ездзе Саветаў быў створаны Рабоча-Сялянскі ўрад, у складзе якога ўтвараўся Наркамат земляробства, а таксама прыняты Дэкрэт аб зямлі. Восьмы пункт другога раздзела Дэкрэта абвяшчаў: «Калі ў асобных мясцовасцях зямельнага фонду будзе недастаткова для задавальнення ўсяго мясцовага насельніцтва, то лішак насельніцтва будзе пераселены» [10, с. 28]. Пры гэтым дзяржава брала на сябе арганізацыю перасялення і забеспячэнне перасяленцаў.

Працягам Дэкрэта «Аб зямлі» стаў Дэкрэт «Аб сацыялізацыі зямлі», прыняты УЦВК 19 лютага 1918 г. У дакуменце падкрэслівалася гатоўнасць дзяржавы браць на сябе выдаткі па правядзенні перасяленчых мерапрыемстваў, а таксама рэгламентаваўся парадак правядзення перасялення: фарміраванне перасяленчых

кантынгентаў, патрабаванні да каланізацыйнага фонду [9].

Адсутнасць магчымасці ў кароткія тэрміны стварыць савецкі перасяленчы апарат прымусіла бальшавіцкі ўрад выкарыстоўваць для кіраўніцтва перасяленнем царскія перасяленчыя ўстановы. Кіруючая роля ў іх арганізацыі адводзілася перасяленчаму ўпраўленню, якое з'яўлялася адным з падраздзяленняў Наркамзема. У месцах выхаду перасяленцаў ствараліся асведамляльна-каланізацыйныя бюро, якія займаліся размеркаваннем перасяленчых патокаў, дапамагалі ў арганізацыі пераезду, а таксама праводзілі тлумачальную работу сярод тых, хто жадае перасяліцца [18, с. 37]. У месцах ўсялення праца па арганізацыі перасялення ўскладалася на створаны да рэвалюцыі перасяленчы апарат (прадстаўлены аддзеламі перасялення пры губернскіх зямельных упраўленнях) [2, с. 90].

У БССР пастаянны Наркамзем быў утвораны толькі ў канцы 1920 г., на які было ўскладзена сярод іншага і перасяленчая справа [7, с. 2]. Непасрэдна планаваннем і правядзеннем перасяленчых мерапрыемстваў займалася ўпраўленне землеўпарадкавання і меліярацыі зямель пры НКЗ БССР [12, л. 37].

Зваржэнне Савецкай улады за Уралам, актывізацыя Грамадзянскай вайны, а затым і пачатак польска-савецкай вайны адклалі перасяленчае пытанне на другі план. У сувязі з гэтым была праведзена рэарганізацыя цэнтральных перасяленчых органаў. Перасяленчае ўпраўленне было ўключана ў аддзел землеўпарадкавання НКЗ. Асведамляльна-каланізацыйныя бюро былі скасаваны, а губернскія зямельныя аддзелы засяродзіліся на ўнутраным рассяленні [18, с. 42].

Заканчэнне Грамадзянскай і Польска-савецкай войнаў зноў вылучыла на парадак дня пытанне аб перасяленні. У структуры Наркамата земляробства РСФСР 3 сакавіка 1921 г. было створана Цэнтральнае ўпраўленне землеўпарадкавання. Падраздзяленне было створана для агульнага кіраўніцтва і кантролю за

правядзеннем у жыццё сацыялістычнага землеўпарадкавання, рэгулявання пазямельных адносін, пошуку і падрыхтоўкі каланізацыйнага фонду перасялення. У ліпені 1921 г. упраўленне было пераўтворана ў Цэнтральнае ўпраўленне землеўладкавання і меліярацыі. З 26 лістапада 1923 г. арганізацыя перасяленчых мерапрыемстваў перайшла да Камітэта па справах перасялення пры НКЗ РСФСР [3].

Важнай вяхой у перасяленчай справе стала прыняцце Зямельнага кодэкса РСФСР у 1922 г. і БССР у 1923 г. Яны ўпершыню ў савецкім заканадаўстве далі вызначэнне тэрміна «перасяленне». «Перасяленнем лічыцца змена землекарыстальнікам месцажыхарства пры адводзе яму зямлі ў новым месцы, са спыненнем вядзення гаспадаркі ў ранейшым месцы». Яны дэкларавалі, што перасяленне і хадацтва як унутры БССР, так і за яе межамі з'яўляюцца справай добраахвотнай [4, с. 4; 5, с. 4].

Зямельны Кодэкс БССР ускладаў на Наркамат земляробства рэспублікі адказнасць за ўнутранае перасяленне, але пры перасяленні за межы БССР ён павінен быў ўзгадняць сваю дзейнасць з ведамствамі саюзных і аўтаномных рэспублік. Акрамя гэтага Наркаматы павінны былі распрацоўваць планы перасялення, кіраваць і кантраляваць ход перасяленняў, праводзіць мерапрыемствы па падрыхтоўцы каланізацыйных фондаў [4, с. 28; 5, с. 38].

Дэкрэты давалі перасяленцам права на льготы «ў выглядзе поўнага або частковага вызвалення іх ад выканання агульнадзяржаўных і мясцовых павіннасцей на працягу першых гадоў уладкавання на новых месцах, а таксама іншыя льготы для аказання ім дапамогі на новых месцах» [4, с. 29; 5, с. 39]. Аднак дакладныя формы і аб'ёмы льгот, якія прадстаўляюцца перасяленцам, у кодэксах не прапісваліся і рэгуляваліся асобнымі заканадаўчымі актамі.

Рост колькасці жадаючых перасяліцца, а таксама павелічэнне самавольных перасяленцаў прымусіла ўрад распачаць практычныя захады да адкрыцця планавага перасялення. Адкрыццём перасялення для БССР можна лічыць Пастановы УЦВК ад 19 лістапада 1923 г. і ад 5 сакавіка 1924 г., калі было дазволена перасяленне жыхароў Віцебскай і Гомельскай губерняў у Самарскую губерню [17, л. 135 зв.].

Наступным крокам стала пастанова Савета Працы і Абароны ад 17 кастрычніка 1924 г. «Аб бліжэйшых задачах каланізацыі і перасялення». Важнасць гэтага прававога акта заключалася ў тым, што ён упершыню пазначыў асноўныя задачы савецкай перасяленчай палітыкі – «увядзенне ў гаспадарчы абарот неабжытых зямель з мэтай павелічэння сельскагаспадарчай і прамысловай прадукцыі краіны» [11, с. 18–20].

Паколькі асноўныя каланізацыйныя фонды СССР знаходзіліся на тэрыторыі РСФСР, мена-

віта Наркамзему РСФСР была даручана распрацоўка перспектыўнага перасяленчага плана. У далейшым паўнамоцтвы НКЗ РСФСР значна пашырыліся [11, с. 17–18].

Адкрыццё масавага планавага перасялення запатрабавала правядзення рэформы цэнтральнага перасяленчага апарату. 17 кастрычніка 1924 г. пры ЦВК СССР быў створаны Цэнтральны каланізацыйны камітэт, які ажыццяўляў кіраўніцтва перасяленнем у рамках Саюза. Пазней ён быў рэарганізаваны ва Усесаюзны перасяленчы камітэт пры ЦВК СССР [18, с. 70].

У функцыі УПК уваходзілі: агульнае кіраўніцтва перасяленчай палітыкай СССР, узгадненне і каардынацыя перасяленчых мерапрыемстваў саюзных рэспублік; распрацоўка агульнасаюзнага плана на аснове перспектыўных і гадавых планаў саюзных рэспублік; складанне агульнасаюзнага каштарысу па перасяленні; выступленне з заканадаўчымі ініцыятывамі па перасяленчых пытаннях; кантроль за выкананнем плана перасяленняў [11, с. 55–58]. У склад Усесаюзнага перасяленчага камітэта ўваходзілі па два прадстаўнікі ад саюзных рэспублік. Адзін у якасці члена Прэзідыума, другі – члена Камітэта [15, л. 188]. Улічваючы пагранічнае становішча БССР і значную аграрную перанаселенасць, ЦВК БССР дамогся ад УПК і ЦВК СССР уключэння ў штат апарату Камітэта яшчэ аднаго прадстаўніка ад БССР [15, л. 186].

Для кіраўніцтва перамяшчэннем і гаспадарчым уладкаваннем перасяленцаў на тэрыторыі РСФСР быў створаны аддзел каланізацыі і перасялення пры НКЗ РСФСР, а ў раёнах выхаду стваралася сетка перасяленчых арганізацый [11 с. 37]. У БССР спецыяльныя перасяленчыя органы не ствараліся, а ўсю працу на ўзроўні рэспублікі ажыццяўляў аддзел землеўпарадкавання і меліярацыі зямель пры НКЗ БССР. У яго функцыі ўваходзілі размеркаванне каланізацыйнага фонду па рэгіёнах рэспублікі, рэгістрацыя і адпраўка хадакоў, падбор перасяленчага кантынгенту, выдача перасяленчых пасведчанняў, арганізацыя пераезду і г. д. Уся работа па перасяленні праводзілася пад кіраўніцтвам акруговых зямельных аддзелаў, праз раённыя выканаўчыя камітэты [6, с. 22].

Вынікам падрыхтоўчай работы па адкрыцці планавага масавага перасялення стаў Дэкрэт УЦВК і СНК РСФСР ад 6 ліпеня 1925 г. «Аб адкрыцці планавага перасялення ў Паволжа, Сібір і Далёкі Усход» [11, с. 35]. Пазней было адкрыта перасяленне на Паўночны Каўказ і Урал. Штогод Дэкрэтам ЦВК СССР аб'яўлялася аб адкрыцці хадацтва і перасялення у адпаведнасці з планамі перасяленняў [18, с. 73]. У іх указваліся рэгіёны ўсялення і дакладныя аб'ёмы перасяленчых фондаў.

Пасля XV з'езда ВКПБ (снежань 1927 г.) вызначаліся пэўныя змены ў перасяленчай палі-

тыцы Савецкай дзяржавы. У сваёй рэзалюцыі з'езд вылучыў у якасці асноўнай задачы аб'яднанне і пераўтварэнне дробных індыўідуальных гаспадарак у буйныя сельскагаспадарчыя калектывы. З гэтага моманту пачынаюць мяняцца арганізацыйныя формы перасяленчай справы. 18 студзеня 1928 г. ЦВК і СНК СССР выдае пастанову «Аб задачах перасялення, яго арганізацыі, асновах складання планаў і аб парадку фінансавання перасяленчых мерапрыемстваў». У адпаведнасці з ёй перавагу па перасяленні атрымлівалі калгасы [18, с. 91]. Пераход ад індыўідуальнага перасялення да калектывнага быў заканадаўча замацаваны ў «Агульных пачатках землекарыстання і землеўпарадкавання», зацверджаных пастановай ЦВК СССР ад 15 снежня 1928 г. [13].

Савецкая дзяржава надавала членам калгасаў шэраг пераваг перад індыўідуальнымі перасяленцамі. Для іх дастаўкі да месц усялення падаваліся спецыяльныя чыгуначныя саставы, а таксама было наладжана лепшае абслугоўванне ў дарозе. З 1929 г. дзяржава перастала фінансаваць індыўідуальнае перасяленне і накіравала сродкі на дапамогу калектывным перасяленцам [18, с. 93 – 94].

Змены ў сельскагаспадарчай палітыцы прывялі да рэарганізацыі перасяленчых органаў. У 1930 г. Усесаюзны перасяленчы камітэт быў ліквідаваны, а яго функцыі перададзены Перасяленчаму ўпраўленню Наркамзема СССР, а ў 1931 г. Сектару зямельных фондаў і перасялення Наркамзема СССР [16].

З канца 1920-х гг. калектывізацыя становіцца асноўнай крыніцай барацьбы з аграрнай перанаселенасцю і дзяржава паступова пачынае згортаць сельскагаспадарчае перасяленне.

У пачатку 1930-х гг. асноўнай задачай было асваенне калектывнымі гаспадаркамі перададзеных ім зямельных угоддзяў. Гэтым тлумачыцца рэзкае падзенне цікавасці сельскага насельніцтва да перасялення. Але ўжо на пачатку 2-й п'яцігодкі калгасы ў асноўным асвоілі прадастаўлены ім землі, і савецкае кіраўніцтва ўзняло пытанне аб эфектывным размеркаванні рабочай сілы.

Для выканання пастаўленых задач быў узноўлены Усесаюзны перасяленчы камітэт, але ўжо пры Саўнаркаме СССР. Як і раней, УПК СССР займаўся распрацоўкай планаў перасялення ў шматзямельныя раёны краіны, каардынаваў працу рэспубліканскіх перасяленчых органаў, а таксама кантраляваў перасяленчыя мерапрыемствы. У 1936 г. камітэт перадаюць НКВД СССР у выглядзе аддзела перасяленняў. Акрамя гэтага ў 1938 г. ствараецца Бюро па сельскагаспадарчым перасяленні Наркамзема СССР [16].

Нарматыўнай асновай перасяленчых мерапрыемстваў у 1939–1941 гг. стала Пастанова ЦК ВКП(б), СНК СССР ад 27.05.1939 г.

«Аб мерах аховы грамадскіх зямель калгасаў ад разбазарвання». Пункт 15 прадпісваў «З прычыны таго, што калгасныя зямлі не могуць скарачацца, а ў калгасаў ужо вычарпаны рэзервы зямлі для надзялення калгаснікаў прысядзібнымі ўчасткамі па існуючых нормах, лічыць неабходным перасяленне калгаснікаў з такіх калгасаў у шматзямельныя раёны. Для кіраўніцтва перасяленчай справай утварыць пры СНК СССР Перасяленчае ўпраўленне з яго органамі ў саюзных рэспубліках і абласцях краю» [14]. У выніку ствараецца адзіная агульнасаюзная арганізацыя – Перасяленчае ўпраўленне пры СНК СССР і яго мясцовыя органы. Такім чынам, пастановай СНК СССР і ЦК ВКП(б) ад 23 ліпеня 1939 г. былі ліквідаваны перасяленчае бюро Наркамзема СССР і перасяленчы аддзел Наркамата ўнутраных спраў СССР; усе кадры, маёмасць і асігнанні ў 1939 г. былі перададзены перасяленчаму ўпраўленню пры СНК СССР [1, с. 178].

Аднак у поўнай ступені выканаць пастаўленыя задачы ўпраўленне не змагло. Вялікая Айчынная вайна прыпыніла правядзенне масавага перасялення.

Такім чынам, адміністрацыйна-прававая база аграрнай перасяленчай палітыкі савецкай дзяржавы прайшла ў сваім развіцці некалькі этапаў. Першы этап (ад прыняцця Дэкрэта «Аб зямлі» 26 кастрычніка 1917 г. і да адкрыцця планавага перасялення ў 1925 г.) характарызуецца пачаткам фарміравання заканадаўчай базы. Дакументы гэтага перыяду носяць дэкларатыўны характар, а функцыі і задачы перасяленчых органаў дакладна не акрэслены.

Другі этап пачынаецца з прыняцця Пастановы Савета Працы і Абароны 17 кастрычніка 1924 г. аб адкрыцці планавага перасялення. Упершыню ў дакументах прапісваюцца асноўныя мэты і задачы перасяленчай палітыкі, канкрэтныя мерапрыемствы і фармулюецца кампетэнцыя агульнасаюзных і мясцовых перасяленчых органаў. Трэці этап, які пачаўся пасля XV з'езда УКПБ (снежань 1927 г.) і да пачатку Вялікай Айчыннай вайны, характарызуецца з'яўленнем новых заканадаўчых актаў па перасяленні, якія адлюстроўваюць пераход савецкага кіраўніцтва да перасялення калектывных гаспадарак.

ЛІТАРАТУРА І КРЫНІЦЫ

1. Бугай, Н.Ф. 20–50-е годы: переселения и депортации еврейского населения в СССР / Н.Ф. Бугай // Отечественная история. – 1993. – № 4. – С. 175–185.
2. Во власти истории: Евгений Шободоев: сб. ст. и публ. / сост. А.В. Шободоева. – Иркутск, 2009. – 340 с.
3. Высшие органы государственной власти и органы центрального управления РСФСР (1917–1967 гг.); справочник (по материалам государственных архивов) // Информационно-правовой портал России [Электронный ресурс]. – 2011. – Режим доступа: <http://www.bestpravo.ru/sssr/gn-gosudarstvo/t8n/page-14.htm>. – Дата доступа: 22.01.2013.
4. Земельный кодекс БССР, принятый на II сессии Центрального исполнительного комитета БССР [29 марта 1923 г.]. – Минск. : Наркомюст БССР, 1923. – 42 с.

5. Земельный кодекс РСФСР : [Утв. 30.10.22] : Ввод. в действие с 01.12.22. – М. : Новая деревня, 1923.
6. Материалы к пятилетнему перспективному плану переселенческих мероприятий БССР на 1928–1933 гг. // Национальный архив Республики Беларусь (НАРБ). – Фонд 48. – Оп. 1. Д. – 3625.
7. Народный комиссариат земледелия БССР // Национальный архив Республики Беларусь (НАРБ). – Фонд 6. – Оп. 1.
8. Организация переселенческих процессов в Российской империи и СССР // Историко-генеалогический словарь-справочник [Электронный ресурс]. – 2010. – Режим доступа : <http://www.defree.ru/publications/p01/p114.htm>. – Дата доступа : 22.01.2013.
9. О социализации земли. Декрет ВЦИК от 19.02.1918 г. // Информационно-правовой портал России [Электронный ресурс]. – 2006. – Режим доступа : <http://www.russia.bestpravo.ru/ussr/data04/tex17366.htm>. – Дата доступа : 19.10.2012.
10. Первые декреты Советской власти: сб. факсим. воспроизвед. док. – М.: «Книга» 1987 г. – 335 с.
11. Переселенческое дело : сб. декретов и распоряж. по переселению / Нар. ком. зем. РСФСР. Отд. переселений и колонизации; под ред. [и с предисл.] М. А. Большакова. – М.: Тип. ОГПУ, 1927. – 360.
12. Положение о новой конструкции аппарата НКЗ БССР // Национальный архив Республики Беларусь (НАРБ). – Фонд 48. – Оп. 1. – Д. 292.
13. Постановление ЦИК СССР от 15 декабря 1928 г. «Общие начала землепользования и землеустройства» // СЗ СССР. 1928. № 69. Ст. 642.
14. Постановление ЦК ВКП(б) и СНК СССР от 27 мая 1939 г. «О мерах охраны общественных земель колхозов от разбазаривания» // Собрание постановлений Правительства СССР. 1939. № 34. Ст. 235.
15. Постановления, положения и выписки из протоколов заседаний президиума ЦИК БССР // Национальный архив Республики Беларусь (НАРБ). – Фонд 6. – Оп. 1. – Д. 1927.
16. Планирование. Статистика. Переселение // Российский государственный архив экономики [Электронный ресурс]. – 2010. – Режим доступа : <http://guides.rusarchives.ru/browse/guidebook.html?bid=102&sid=256646>. – Дата доступа: 23.10.2012.
17. Планы переселения, сведения уездземуправлений о переселенцах // Национальный архив Республики Беларусь (НАРБ). – Фонд 48. – Оп. 1. – Д. 2571.
18. Платунов, Н.И. Переселенческая политика Советского государства и ее осуществление в СССР (1917–июнь 1941 гг.) / Н.И. Платунов. – Томск: Изд-во Том. ун-та, 1976. – 283 с.

SUMMARY

For the first time in the national historiography there was made an attempt to justify the formation of the legal basis of the state migration policy in Byelorussia in 1920 – the early 1940s. The changes having taken place in the organizational structure of the resettlement agencies at all levels in the given period have analyzed in this study.

Паступіў у рэдакцыю 20.02.2013 г.

УДК 94(476)

В.І. Крывучь,

кандыдат гістарычных навук, дацэнт кафедры сацыяльна-гуманітарных дысцыплін БарДУ

«САНАЦЫЙНЫ» РЭЖЫМ І АКАДЭМІЧНАЯ АЎТАНОМІЯ Ў 2-Й РЭЧЫ ПАСПАЛІТАЙ

Дзейнасць улад у студэнцкім асяроддзі заўсёды з'яўлялася адной з важных частак афіцыйнай маладзёжнай палітыкі. Гэта адносіцца і да актыўнасці кіруючых колаў польскай дзяржавы на тэрыторыі вышэйшай школы, у тым ліку і ў Віленскім універсітэце імя С. Баторыя (УСБ), які быў адзінай вышэйшай навучальнай установай Заходняй Беларусі ў 1920–1930-х гг. На жаль, дадзеная тэматыка не знайшла належнага адлюстравання ў айчыннай гістарыяграфіі і з'яўляецца актуальнай. Доўгі час у працах айчынных даследчыкаў закраналіся толькі некаторыя пытанні дзейнасці камуністычнага руху сярод віленскіх студэнтаў [1]. Сёння асноўная ўвага надаецца гісторыі стварэння і дзейнасці беларускіх студэнцкіх арганізацый УСБ [2–3]. Больш падрабязна пытанні афіцыйнай палітыкі ў адносінах да вышэйшай школы ў часы 2-й Рэчы Паспалітай (РП) разглядаюцца польскімі гісторыкамі, якія вывучаюць развіццё студэнцкага руху ў міжваеннай польскай дзяржаве [4].

Мэта даследавання – асвятленне барацьбы, якую вялі польскія ўлады па абмежаванні акадэмічнай аўтаноміі. Яна стала адным з галоўных кірункаў дзейнасці «санацыі», кіруючага рэжыму, які ўсталяваўся ў 2-й РП пасля 1926 г. Аналіз мерапрыемстваў польскіх улад дазволіць скласці больш аб'ектыўнае ўяўленне пра

развіццё грамадска-палітычнага жыцця ў міжваенны перыяд як у Віленскім універсітэце, так і на тэрыторыі Заходняй Беларусі.

Неабходна адзначыць, што ў першыя гады пасля ўсталявання незалежнай польскай дзяржавы былі створаны ўмовы для існавання даволі шырокай акадэмічнай аўтаноміі. Яна будавалася згодна з законам аб вышэйшых школах ад 13 ліпеня 1920 г. Найбольш яскравае адлюстраванне аўтаномія знайшла ў статусе студэнцкіх арганізацый.

Закон дазваляў ствараць студэнцкія саюзы і карпарацыі студэнтам кожнага ўніверсітэта. Статут аб'яднання зацвярджаўся сенатам універсітэта. Пры гэтым студэнцкія арганізацыі не павінны праследаваць палітычныя мэты. Правадзейнымі членамі студэнцкіх аб'яднанняў маглі быць толькі самі студэнты і выкладчыкі. Але трэба адзначыць, што былыя студэнты маглі з'яўляцца членамі карпарацый, а паколькі існаваў яшчэ і інстытут ганаровых членаў, то былыя студэнты ўдзельнічалі і ў працы іншых студэнцкіх аб'яднанняў, хоць пра гэта напрамую ў законе і не ўказвалася.

Закон дазваляў стварэнне міжуніверсітэцкіх студэнцкіх аб'яднанняў, нагляд над якімі ажыццяўляўся Міністэрствам рэлігійных веравызнанняў і публічнай асветы. Пра нагляд з боку міністэрскіх улад над саюзамі, якія дзейні-